

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

LES SERBES DE TURQUIE. Etudes historiques, statistiques et politiques sur la principauté de Serbie, le Montenegro et les pays serbes adjacents, par A. Ubicini. Paris 1863.

Οἱ ἐν Τουρκίᾳ Σέρβοι, ἤτοι ἱστορικαί, πολιτειογραφικαί καὶ πολιτικαὶ μελέται περὶ τῆς κυρίως Σερβίας, τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τῶν παρακειμένων σερβικῶν χωρῶν, ὑπὸ Α. Οὐδίκινη. Παρίσι 1863.

Ἡ συγγραφή αὕτη, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ὑποφαίνεται, διαίρεται εἰς τρία μέρη. Ἐν τῷ πρώτῳ πραγματεύεται περὶ τῆς κυρίως Σερβίας, τῆς ἱστορίας αὐτῆς, τῆς νομοθεσίας, τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως καὶ τοῦ δικαστικοῦ ὀργανισμοῦ. Τὸ δεύτερον μέρος περιέχει ὁμοίας εἰδήσεις περὶ Μαυροβουνίου, καθ' ὅσον τοιχῶται εἰδήσεις δύνανται νὰ ὑπάρχωσι περὶ χώρας οἰκουμένης ὑπὸ λαοῦ γενναίου μὲν, ἀλλὰ σφόδρα εὐαρίθμου, καὶ διατελοῦντος εἰς πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν σχεδὸν ἀδαμιαίαν. Τελευταῖον ἐν τῷ τρίτῳ μέρει ὁ συγγραφεὺς συνέλεξε τὰ ποικιλώνυμα δημόσια ἔγγραφα νομοθετικά τε καὶ διπλωματικά, ἤτοι συμβάσεις, χάττι-σερίφια, βεράτια, πρωτόκολλα κτλ., τὰ κανονίζοντα τὰς σχέσεις τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ρωσίας πρὸς τὰς παριστρίους Ἡγεμονίας.

Ὁ συγγραφεὺς δὲν εἶναι ἄγνωστος εἰς τὴν Ἀνατολήν διότι ἔγραψε ἄλλα τε πολλὰ περὶ αὐτῆς καὶ τὰς περὶ τῆς Τουρκίας ἐπιστολάς, περὶ ὧν ἄλλοτε οὐκ ὀλίγος παρ' ἡμῶν ἐγένετο λόγος. Ἡ δὲ ἐνδελεχὴς περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου μελέτη ἔφερε τὸν Κ. Οὐδίκινην νῦν εἰς συμπεράσματα ἀκριβέστερα, ἢ δὲν ἀπατώμεθα, τῶν προτέρων. Τὴν σήμερον ὁ συγγραφεὺς πείθεται, ὅτι ἡ λεγομένη μεταρρύθμισις τῆς Τουρκίας δὲν παρήγαγε τοὺς καρπούς, οὓς προσεδόκων παρ' αὐτῆς οἱ ἄνθρωποι ὅσοι ὠνειρεύοντο τὴν ἀναγέννησιν καὶ διατήρησιν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας· πείθεται, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἐνιαυτῶν οἱ Ὀσμανλίδαι θέλουσι παύσει κυριαρχοῦντες ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ἰδοὺ ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἦν προμαντεύει μέλλουσιν τότε νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν ταῖς χώραις ταύταις. Ἡ μὲν Κωνσταντινούπολις θέλει ἀποδοῇ κατ' αὐτὸν πόλιν οὐδετέραν, οἷκι καὶ ἄλλαι ὑπάρχουσιν ἐν Εὐρώπῃ, ἡ Βρέμμη λ. χ. ἡ ἡ Λυβέκη, πόλιν ἔχουσα ἀναπεπταμένης τὰς πόλιν αὐτῆς εἰς τὰ πλοῖα καὶ τὸ ἐμπόριον ὅλων τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου. Εἰς δὲ τὸ λοιπὸν τῆς μεγάλης χερσονήσου, τῆς περιδρεχομένης ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου, τοῦ Αἰγαίου, τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀδρίου, καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους θέλουσι συγκροτηθῇ τρία κράτη· τὸ Ρουμανικὸν πέραν τοῦ Ἰστροῦ, τὸ ἐνταῦθεν

τοῦ ποταμοῦ τούτου Σερβο-βουλγαρικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν, τὰ ὅποια, περιλαμβάνοντα ἕκαστον ἐξ ἑως ὀκτὼ ἑκατομμύρια ψυχῶν, θέλουσιν ἀποτελέσει συνασπιζόμενα τὰ ὀριστικὰ καὶ ἀσφαλῆ μεθόρια τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ καθ' ἡμᾶς ἐπιφωνοῦμεν ἁμῇν εἰς τὰ χρυσὰ ταῦτα λόγια· οὐδὲ θέλομεν πράξει τὸ λάθος νὰ ἐπιφέρωμεν ἐνταῦθα ἐνστάσεις περὶ μικρῶν τινῶν διαφορῶν τὰς ὁποίας ἡμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος ἐκαίνοῦ χάρτου τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν Ἑλλάδι πορευόμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁδὸν τοσοῦτον σκολιάν καὶ δύσβατον, ὥς τε ἂν ἀντὶ νὰ προσέχωμεν εἰς τὰ πρό ποδῶν συμβαίνοντα, ἠτενίζομεν τὸν ὀφθαλμὸν εἰς τὸν οὐρανὸν τοῦ μέλλοντος, ἠθέλομεν κινδυνεύσει τῇ ἀληθείᾳ νὰ πάθωμεν τὸ τοῦ ἀστρονόμου καὶ νὰ ἐμπέσωμεν εἰς βόθρον.

Δὲν πρόκειται λοιπὸν ν' ἀπασχολήσωμεν τὸ Ἑλληνικὸν κοινὸν περὶ συζητήσεις τοῦλάχιστον ἀκαίρους. Ἀλλ' οὐδὲν ἥττον συνιστῶμεν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου. Ὅσοιδήποτε καὶ οἰοιδήποτε ἂν ἦναι οἱ ἐσωτερικοὶ ἡμῶν περισπασμοί, ἡ μάλλον δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι πολλοὶ καὶ δεινοὶ εἶναι οἱ περισπασμοὶ οὗτοι, καλὸν εἶναι νὰ μελετῶμεν τὰ συμβαίνοντα εἰς χώρας, αἵτινες εὐρέθησαν καὶ εὐρίσκονται εἰς παρεμφερεῖς τῶν ἡμετέρων περιστάσεις, καὶ ὁμῶς ἔχουσι περὶ τινα πολὺ βέλτιον ἢ ἡμεῖς. Τοιαύτη δὲ χώρα εἶναι ἐξαιρέτως ἡ Σερβία. Τὸ Σερβικὸν ἔθνος, καθὼς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν, διετέλεσεν ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν. Τὸ Σερβικὸν ἔθνος καθὼς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν, ἐπεχείρησεν ἀγῶνα μακρὸν, δυσχερῆ καὶ αἱματηρὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ. Τὸ Σερβικὸν ἔθνος ἐπέτυχεν ἐπὶ τέλους ἂν ὅχι πλήρη ἀνεξαρτησίαν, ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν, τοῦλάχιστον πλήρη αὐτονομίαν. Τὸ Σερβικὸν κράτος καθὼς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πρὸ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου, συνέκειτο ἐξ 1,400,000 περίπου ψυχῶν.

Ἐν τούτοις τὸ Σερβικὸν ἔθνος κατώρθωσε νὰ ἀναδείξῃ ὑπέρτατον ἄρχοντα ἄνδρα ἰθαγενῆ, ἐνῶ ἡμεῖς δὲν ἐπαύσαμεν ἐπικιτοῦντες ἐξωθεν ἡγεμόνας. Τὸ Σερβικὸν ἔθνος δὲν ἔχει ὀβολὸν ἐσωτερικοῦ ἢ ἐξωτερικοῦ χρέους, ἐνῶ ἡμεῖς στενάζομεν ὑπὸ τὸ βάρος πολλῶν ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων ποικίλου δημόσιου χρέους. Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς τὸ πᾶσιν τῶν συντάξεων τὰς ὁποίας κατ' ἔτος πληρώνει τὸ Σερβικὸν ἔθνος. Ἐν τῷ Σερβικῷ προϋπολογισμῷ τοῦ 1864-65 εὐρίσκομεν ἕν ἄρθρον οὕτω πως ἐπιγεγραμμένον· *Επιμίσθια καὶ συντάξεις φράγκα* 409, 402, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν πόσον τοῦ ἁρθροῦ τούτου μέρος καταβάλλεται εἰς συντάξεις. Ἀλλὰ δεχθῶμεν τὰ δύο τρίτα, ἤτοι 250, 000 περίπου φράγκα, καὶ παρὰβάλλωμεν πρὸς τὰ



παρ' ἡμῖν συμβαίνοντα. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ προϋπολογισμῷ τοῦ 1865, εὐρίσκομεν

|                        |     |           |
|------------------------|-----|-----------|
| Στρατιωτικὰς συντάξεις | δρ. | 1,163,000 |
| Ναυτικὰς               | »   | 406,176   |
| Ἐκκλησιαστικὰς         | »   | 17,000    |
| Πολιτικὰς              | »   | 880,047   |

ἐν ὅλοις 2,466,223,

μὴ περιλαμβανομένων τῶν συντάξεων τῆς πρώην Ἰονίου πολιτείας· διότι ἐν γένει παραβάλλομεν τὴν Σερβίαν πρὸς τὸ βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος, ὅπως εἶχε πρὸ τῆς ἐνώσεως. Λοιπὸν ἡ Ἑλλὰς πληρῶνει κατ' ἑτοὺς τὸ δεκαπλάσιον τοῦλάχιστον τῶν συντάξεων ὅσας πληρῶνει ἡ Σερβία. Καὶ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Ἡ Ἑλλὰς ἐδανείσθη ἐντὸς τοῦ ἀγῶνος περὶ τὰ 60,000,000 δρ. (δάνεια τοῦ 1824 καὶ 1825)· κατέβλεπε πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀγῶνος, ἦτοι εἰς ἐξυγορὰν τῶν μεθορίων ἐπαρχιῶν 13,000,000 ἐκ τοῦ δανείου τοῦ 1832· διένειμιν εἰς τοὺς ἀγωνιστάς ὑπὲρ τὰς 120,000 στρεμματῶν ἐθνικῆς γῆς. Καὶ ὅμως πολλοὶ πρεσβεύουσιν ὅτι αἱ παροῦσαι γενεαὶ δὲν ὑπέκυψαν ἔτι εἰς ἀρκετὰς ὑπὲρ τῶν ἀγωνιστῶν θυσίας.

Τὸ Σερβικὸν ἔθνος ἐπὶ πληθυσμοῦ ἴσου σχεδὸν πρὸς τὸν πληθυσμὸν τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος πρὸ τῆς ἐνώσεως, ἔχει 1059 δήμους, ἐνῷ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν εἰμὴ 280· ὃ ἐστὶ, παρ' ἡμῖν ὁ μέσος ὅρος τῶν κατοίκων ἐκάστου δήμου εἶναι ψυχὰς 4,000, ἐνῷ ἐν Σερβίᾳ ὁ αὐτὸς μέσος ὅρος δὲν ὑπερβαίνει, ὅπως καὶ ἐν Γαλλίᾳ, τὰς 1000 ψυχὰς· ἐν ἄλλαις λέξεσι παρ' ἡμῖν δήμοι ἀληθῶς εἰπεῖν δὲν ὑπάρχουσι, καὶ τούτου ἕνεκα ἡ διοίκησις στερεῖται τῆς ἀσφαλεστέρας αὐτῆς βάσεως, ἐνῷ ἡ Σερβία ἔχει ἀληθεῖς δήμους, καὶ τούτου ἕνεκα ἡ διοίκησις αὐτῆς ἀπροσκόπτως διεξάγεται.

Ἡ Σερβία δὲν ἔχει εἰμὴ τέσσαρας ἀρχιερεῖς, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ ἴσου πληθυσμοῦ εἴκοσι τέσσαρας. Ἡ Σερβία δὲν ἔχει ἐν ὅλοις εἰμὴ 757 ἱερωμένους (ἱερεῖς καὶ μοναχοὺς), ἡμεῖς δὲ ἡριθμοῦμεν μέχρι τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1862, πεντακισχιλίους (3000 ἱερεῖς, 2000 μοναχοὺς), ἀπὸ δὲ τῆς 10 Ὀκτωβρίου ὁ ἀριθμὸς οὗτος βεβαίως δὲν ἠλκισσάθη. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐν Σερβίᾳ ὑπάρχει 1 ἱερωμένος ἐπὶ 1450 ψυχάς, ἐν Ἑλλάδι δὲ 1 ἐπὶ 220 ψυχάς!

Τὸ Σερβικὸν ἔθνος, καταργήσαν ἅπαντας τοὺς ἐπὶ Τουρκοκρατίας εἰσπραττομένους ἀμέσους φόρους, εἰτήγαγεν ἓνα μόνον ἄμεσον φόρον 30 δραχμῶν κατὰ οἰκογενεῖαν, ὑποδικιζόμενον εἰς δύο ἴσα μέρη. Αἱ δραχμαὶ 15 λογίζονται ὡς φόρος προσωπικῆς καὶ ἐπομένως εἰσπράττονται ἐξίσου παρ' ὅλων τῶν φορολογουμένων· αἱ δὲ λοιπαὶ δρ. 15 εἶναι φόρος ἐπὶ τῆς περιουσίας, καὶ ἐπομένως διανέμονται καθ' ἑκάστον δῆμον ἀναλόγως τῆς περιουσίας ἐκάστης οἰκο-

γενείας. Τὸ δημόσιον λοιπὸν ταμεῖον τῆς Σερβίας εἰσπράττει διὰ τοῦ ἀμέσου τούτου φόρου, ἐκ 220 000 περίπου οἰκογενειῶν δρ. 6,680,000, αἵτινες πληρῶνονται ἀπροφασίστως, ἐγκαίρως καὶ ἄνευ καθυστέρημάτος τινος. Ἐνῷ παρ' ἡμῖν μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐγένετό τις ἀπόπειρα μεταρρυθμίσεως τῆς βαρβαροῦ ἐγγείου φορολογίας καὶ αὐτὴ ἀπέτυχεν· καὶ ὁ μὲν λαὸς κρυγάζει κατὰ τῶν καταπιέσεων τῆς εἰσπράξεως, τὰ δὲ κατὰστιχα τοῦ δημοσίου φέρουσι πολλῶν δεκάδων ἑκατομμυρίων καθυστεροῦντα.

Σημειοῦμεν τοὺς ἀριθμοὺς τούτους ἄνευ σκέψεων. Ὁ νοῦμων ἀναγνώστης θέλει οἴκοθεν βεβαίως ἐξαγάγει τὰ ἐν αὐτοῖς ὑπάρχοντα σπουδαιότατα διδάγματα. Νεὶ μὲν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἔχει προτερήματα τινὰ ἀξιοζήλωτα· ναυτικὸν ἄριστον, ἐμπορικὸν πνεῦμα δειμόνιον, γλῶτταν, φιλολογίαν, ἀναμνήσεις ἀπαρκαίλλους· καθ' ὅλα ταῦτα εἰμεθα ἀσυγκρίτως ἀνώτεροι οὐ μόνον τῶν Σέρβων, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ὀνομαστοτέρων ἐθνῶν· ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι συμβαίνει εἰς τὰ ἔθνη πολλάκις ὅ,τι εἰς τὸν κατ' ἰδίαν ἄνθρωπον. Πολλάκις λοιπὸν ἀπόγονοι οἰκῶν περιφανῶν, ἔχοντες εὐφυΐαν, χάριν, εὐγλωττίαν, ἀλλὰ στερούμενοι τάξεως, ἐγκρατείας, πειθαρχίας κακῶς κατέλυσαν τὸν βίον· ἐνῷ ἄλλοι ἐξ εὐτελῶν καταγόμενοι, ἐκ μικρῶν ὀρμώμενοι, ἀλλὰ μετριοφρονες καὶ σώφρονες, ἐδημιούργησαν ἑαυτοῖς κατὰ μικρὸν τύχην λαμπράν.

Τὸ συμπέρασμα ἡμῶν εἶναι ὅτι οἱ πολιτικοὶ μάλιστα ἡμῶν ἄνδρες θέλουσι πράξει καλῶς ἂν μελετήσωσι τὰ ἐν Σερβίᾳ συμβαίνοντα, καὶ συγκρίνωσιν αὐτὰ πρὸς τὰ ἡμέτερα.

Κ. Π.

## ΕΥΤΥΧΙΑ ΚΑΙ ΔΥΣΤΥΧΙΑ

ἐν ὥρᾳ μελαγχολίας κριθόμεναι.

Ἡσθένησές ποτε παιδίον ὦν, ἀναγνώστα, καὶ σοὶ διώρισεν ὁ ἰατρὸς πικρὰ καταπότια· — Εἶχες ἴσως μητέρα, καὶ τῆς μητρὸς ἡ φιλοστοργία ἐφρόντισε βεβαίως νὰ ἐπιπάσῃ διὰ μέλιτος τὰ καταπότια ταῦτα. . . Σὺ δὲ, τὸ μέλι μόνον βλέπων, ὁ νήπιος! ταχέως ἤρπασες καὶ κατέπιες τὰ σφαιρίδια, ἅτινα πρότερον συσφίγγων τοὺς ὀδόντας οὐδὲ κἂν νὰ ἐγγίσωσιν εἰς τὰ χεῖλη σου ἤθελες. — Οὕτω καὶ τὴν δυστυχίαν, ἀηδὲς καὶ πικρὸν καταπότιον, μέλι περικαλύπτει, ἡ εὐτυχία ὀρμῆς πρὸς αὐτὴν ὡς πρὸς ἡδύτατον γλύκισμα. . . ἀλλὰ τὴν στιγμιαίαν γλυκύτητα ἀμέσως πικρία δηλητηρίου καὶ διαρκὲς διαδέχεται. Πίνεις ὕδωρ, ζητεῖς ἀναψυχὴν, ἀλλ' ἡ πικρία μετὰ ταῦτά σοι φαίνεται δριμυτέρα. — Ὡς ὁ Μωϋσῆς, ὀρμῆς πρὸς λαμπροὺς ἀδάμαντας, ἀλλ' ἀντὶ ἀδαμάντων